

ॐ श्री साईराम! प्रश्नोत्तरांच्या सत्रात आपले स्वागत असो. या विषयातील प्रश्न तुम्ही आवडीने पाठवत आहात, त्याबद्दल खूप खूप धन्यवाद. आज सकाळी प्रश्न मिळाला आहे. प्रश्न क्रमांक ५६. प्रश्न असा आहे की, तुम्ही दिव्य प्रेम, आध्यात्मिक प्रेमाबद्दल बोलत असता पण त्याचवेळी मला तुम्हाला सांगावेसे वाटते की आम्ही सगळे मानवी पातळीवर आहोत. तेव्हा मानवी प्रेमाचे परिवर्तन दिव्य प्रेमात आमच्याकडून होणे तुम्हाला कसे अपेक्षित आहे? हे शक्य आहे का? ते दोन्ही भिन्न आहेत का?

आपण या प्रश्नाच्या उत्तराचा निरनिराळ्या दृष्टिकोनातून विचार करूयात. मानवी प्रेम म्हणजे काय? दिव्य प्रेम म्हणजे काय? याबद्दल प्रथम माहिती करून घेऊयात. मानवाच्या पातळीवर मानवी प्रेम सशर्त असते. दिव्य प्रेम हे बिनशर्त असते. मानवी प्रेम स्वार्थी असते. दिव्य प्रेम निःस्वार्थी असते. मानवी प्रेमात अपेक्षा असते. दिव्य प्रेमात कुठलीच अपेक्षा नसते. मानवी प्रेम एका पातळीपर्यंत किंवा वयापर्यंत मर्यादित असते. दिव्य प्रेमाला काळ, वेळ, पातळी, जागा कशाचीच मर्यादा नसते. मानवी प्रेमाला काही उद्दिष्ट किंवा ध्येय असते. दिव्य प्रेमाला कुठलेच ध्येय नसते. दिव्य प्रेम हेच ध्येय असते. कारण दिव्य हेच प्रेम असते. दिव्य हीच स्वतः प्रेम असते. प्रेम म्हणजे दिव्यता. ईश्वर म्हणजे प्रेम. प्रेम ईश्वर आहे. त्याअर्थाने कुठलीच अपेक्षा नाही. कुठेच अपेक्षा नाही. कुठेच पोचायचे नाही, किंवा साध्य करायचे, मिळवायचे नाही. हे थोडक्यात झाले. मानवी प्रेम आणि दिव्यप्रेमाचा हा फरक आहे. अजून एक गोष्ट म्हणजे मानवी प्रेम व्यक्तिगत किंवा व्यक्तीपुरते मर्यादित असते तर दिव्य प्रेम हे वैश्विक असते.

प्रश्नाच्या दुसऱ्या भागात विचारले आहे की, मानवी प्रेमाचे दिव्य प्रेमात परिवर्तन कसे करायचे? आपल्याला माहित आहे की मानवी प्रेमाची सुरुवात देहाच्या पातळीवर होते. आपण देहाच्या सौंदर्यावर लुब्ध होतो. त्यावरून प्रेम करतो, अपेक्षा करतो. दुसऱ्या शब्दांत सांगायचे तर मानवी प्रेम देहाच्या आकर्षणातून किंवा देहाच्या सौंदर्यातून सुरू होते. ते त्या पातळीवर थांबत नाही. हळूहळू जशी वरची पातळी गाठली जाते तसे प्रेम हृदयापासून सुरू होते. प्रेम ते प्रेम आणि हृदय ते हृदय. ये हृदयीचे ते हृदयी घातले असे भगवान म्हणत असत आणि जेव्हा हृदयाचा संवाद असतो तेव्हा प्रेम कुठेही थांबत नाही. म्हणजेच हृदयाच्या पातळीपासून प्रेम आत्म्याची पातळी गाठते. आत्मा असा एका विशिष्ट ठिकणी आहे किंवा एखाद्या वेळेपुरता मर्यादित नाही. मानवाचा आत्मा म्हणजे त्याचे अस्तित्व असणे. त्याचे असणे हेच अत्यंत महत्त्वाचे. मानवाच्या जिवंत असण्यात, तेजात सहजतेने त्याची अभिव्यक्ती होते. म्हणून आपण देहाच्या पातळीवरून हृदयाच्या पातळीवर, तिथून पुढे आत्म्याच्या पातळीवर गेले पाहिजे. तिथेही ते संपत नाही तर पुढच्या वैश्विक पातळीवर पोचले पाहिजे. त्याच्याही पलीकडे तुम्ही समस्त मानवजातीवर प्रेम करायला लागता आणि तुम्ही जाणता की व्यक्ती ही संपूर्ण मानवतेची प्रतिनिधी आहे. हे वैश्विक पातळीवर, सर्वव्यापी पातळीवर, खूपच विस्तारलेल्या पातळीवर आहे. याही पातळीहून पुढे सगळ्यात वरच्या पातळीवर आपण पोचतो. तिथे निराकार प्रेमाचे अस्तित्व असते. हे निराकार प्रेमाचे अस्तित्व तुम्हाला ईश्वराच्या निकट घेऊन जाते. ईश्वर निराकार असून नामाच्या अतीत आहे. अस्तित्व हेसुद्धा नामाच्या, आकाशाच्या परे आहे. अशी ती पातळी असून अस्तित्वाची पातळी ही ईश्वराच्या निकटतम असण्याची अवस्था होय. जेव्हा आपल्याला समजेल की प्रेम म्हणजे दुसरे काहीही नसून ईश्वराचा प्रतिनिधी आहे, ईश्वराचे प्रेम आहे आणि ईश्वर आपल्यात आहे, तो प्रेमाच्या स्वरूपात बाहेर येतो आणि ईश्वर प्रत्येकात स्थित आहे म्हणून त्या दृष्टीने देह हे मंदिर आहे.

पवित्र मूर्ती, ईश्वर मंदिरात आहे अशा दृष्टीने तुम्ही तुमच्या प्रेमीकडे बघा. अशाप्रकारे मानवी प्रेमाचे दिव्य प्रेमात आपण परिवर्तन करू शकतो.

शिर्डी भगवान एकदा म्हणाले होते की तुम्ही मंदिरातल्या स्थापित देवतेचा विचार करता. तुम्ही मंदिराच्या बाजूला असलेल्या सुरक्षा भिंती किंवा शिखरासाठी जात नाही. जर तुम्ही शिखर किंवा इतर सुशोभिकरणाकडे लक्ष घाल तर तुम्हाला जे खरेच पाहिजे आहे ते तुमच्याकडून निसटून जाईल. सुटून जाईल पण तुम्ही पवित्र मूर्तीवर लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. अशा प्रकारे तुमचा देह मंदिर आहे आणि दिव्यत्वाची आत स्थापना केली आहे, ही अत्युच्च पातळी असून आपण प्रेम म्हणजे ईश्वराचा प्रतिनिधी आहे हे तेव्हा जाणून घेऊ. अशाप्रकारे मानवी प्रेम दिव्य प्रेमात परावर्तीत होते. एका पातळीवरून दुसऱ्या पातळीवर उन्नत होते. देहातून हृदयात, हृदयातून आत्मा, आत्म्यातून विश्वपातळी आणि बघा, शोधा संपूर्ण अस्तित्वाचा अनुभव घ्या. जसे ईश्वराला प्रत्येकामध्ये बघा. प्रत्येक आकार हे मंदिर आहे. असे मला या विषयाबद्दल वाटते. धन्यवाद.

प्रश्न ५७ : आता पुढचा प्रश्न असा आहे की एखादा उद्धट माणूस भेटला. तो माझ्याशी अतिशय उद्धटासारखा वागला. मला त्याच्यापासून पळून जावेसे वाटले किंवा त्याला चुकवून जावेसे वाटले. काही वेळा खूप संतापलेला, ओरडाओरड करणारा माणूस माझ्या पुढ्यात आला. मला त्याला टाळावेसे वाटले. असे टाळणे किंवा चुकवणे योग्य होईल का? तुम्हाला काय वाटते? किंवा मला उद्धट माणसाला टाळावेसे का वाटते? क्रोधी माणसाला चुकवून का जावेसे वाटते? असा प्रश्न आहे.

याचे उत्तर असे आहे – मी असभ्य आणि उद्धट म्हणतो कारण त्याला कधीतरी असे वर्तन करताना पाहिले आहे. संतापाने बेभान होऊन वागलेले पाहिले आहे म्हणून मी त्याला टाळतो किंवा चुकवून निघून जातो. त्यांच्या वर्तनामुळे मी त्यांना तसा शिक्का मारला आहे. आपण या गोष्टीचा जरा खोलात जाऊन विचार करू. एकदा मी त्याला असभ्य किंवा उद्धट वर्तन करताना पाहिले म्हणून मी असा त्याच्यावर शिक्का मारला पण मी असा का विचार करत नाही की तो तसा का वागला असेल. एरवी तो खूप शांत किंवा चांगला असतो. पण हे माझ्या लक्षात येत नाही. कारण मी एकदा त्याला उद्धट, असभ्य वागताना बघितलेले असते आणि त्यावरून मी त्याला उद्धट, असभ्य असा शिक्का मारतो. म्हणजे मी चुकीचा असू शकतो. माझे मन चुकीचे असू शकते. तसेच एखादा संतापलेला माणूस, जोरात ओरडत असतो. अशा वेळी नेमका माझ्यासमोर येतो आणि मी त्याला चुकवण्याचा प्रयत्न करतो. पण मी शांतपणे बसून जेव्हा विचार करतो की का बरे ती व्यक्ती एवढी रागवली असेल? त्याची कारणे त्यालाच माहीत असतील! पण मी मात्र एकदा बघून त्याच्यावर शिक्का मारतो आणि टाळतो. चौकशी केली तर कळते तो फक्त त्याक्षणी चिडला होता. काही कारण होते एरवी मात्र तो शांत असतो. म्हणून माझ्या मित्रांनो आपण वरवर बघून किंवा एखाद्या वेळी बघून तो माणूस उद्धट, असभ्य आहे किंवा संतापी आहे असे मत बनवतो. हे योग्य नाही. आपण तो माणूस असभ्य किंवा क्रोधीत का झाला असावा हे कारण जाणून घेतले पाहिजे. मला त्याच्या अंतरंगाची, आत्मतत्त्वाची माहिती नाही. मी फक्त त्याची अभिव्यक्ती बघितली. त्याच्या या वर्तनामुळे त्याचे आजूबाजूच्या लोकांशी असलेले संबंध बघितले. त्यावरून मी त्याला असभ्य, संतापी ठरवले हे अगदीच चुकीचे आहे. मी त्यांना पूर्णतः जाणत नाही, मला पूर्ण सत्य माहीत नाही. असे समाजातील बऱ्याच प्रकारचे लोक आपल्यासमोर येतात. काही लोक आपल्याकडे सहज बघून हसतात. त्याला फारसा अर्थ नसतो. तो विनाकारण हसतो. म्हणून त्यापैकी कुणी नेहमी हसरा माणूस होतो का? नक्कीच नाही. खोलात जाऊन चौकशी केली तर समजते की तो खूप दुःखी

आहे. आतमध्ये रडतो आहे आणि हास्याचा मुखवटा धारण केला आहे. त्याचे अश्रू लपवतो आहे. हसरा चेहरा म्हणजे आतमध्येसुद्धा तो आनंदी आहे असे नाही. तसेच उद्धट, असभ्य आणि क्रोधी माणसाच्या बाबतीत सुद्धा असते.

आता आपण माझेच उदाहरण घेऊयात. लोक मला खूप चांगला माणूस म्हणतात. पण मला स्वतःला माहीत आहे की जेवढी स्तुती ते करतात तेवढा चांगला मी नाही. लोक मला मोठा विद्वान समजतात. पण मला आत माहीत आहे की मी खूप मोठा विद्वान नाही. त्यांच्या स्तुतीला, कौतुकाला पात्र नाही. म्हणजे मी स्वतःला वेगळ्या पद्धतीने मोजतो. मी स्वतःला आत्मतत्त्वाच्या दृष्टिकोनातून बघतो. मी माझ्या बाह्य वर्तनाप्रमाणे, वागणुकीप्रमाणे स्वतःला पारखत नाही. मी माझ्या वरिष्ठाबरोबर हसून हस्तांदोलन करतो पण मनात मात्र वरिष्ठाबद्दल वाईट विचार असतात. म्हणून जेव्हा व्यक्तिगत पातळीवर आपण येतो तेव्हा ज्या त्या व्यक्तीला माहीत असते की त्याचे बाह्यवर्तन कितपत खरे आहे. ती व्यक्ती स्वतःला आत्मतत्त्वाच्या आधारावर पारखत असते, त्याच्या कृतींवर नव्हे. एवढेच लक्षात घ्यायला हवे. म्हणून लोकांवर कुठलाही शिक्का मारण्यापूर्वी काळजी घेतली पाहिजे. एखादा माणूस खरेच प्रेमळ असू शकतो पण त्या वेळच्या परिस्थितीमध्ये तो रागवतो. त्या क्षणावरून तो कायमचा रागीट माणूस आहे असा आपल्या मनात ठाम विचार ठसवणे चुकीचे होईल. म्हणून पवित्र बायबलमध्ये म्हटले आहे, “जज नॉट लेट्स दाउ शॅल बी जज्ड”. जर तुम्ही दुसऱ्यांची पारख केलीत तर उद्या दुसरे तुमची पारख करणार आहेत. म्हणून स्वतःची पारख करा इतरांची नव्हे. तुम्हाला काय वाटते. तुम्हाला काय माहीत आहे हे पूर्णतः खाजगी आहे. तुम्ही कसे आहात हे तुम्हालाच माहीत असते, बाकीच्यांना नव्हे. ते तुमचे वर्तन बघत असतात. तुम्ही कसे वागता, बोलता, तुमचे हावभाव, तुमची देहबोली पहात असतात म्हणून आपण कुठलीही गोष्ट मुळापासून जाणून घेतली पाहिजे. संपूर्ण समजून घेतली पाहिजे. त्यानंतर निष्कर्षावर आले पाहिजे. जेव्हा आपण गांभिर्याने समजून घेण्याचा प्रयत्न करू, परत परत त्याकडे बघून तेव्हा आपण कुणावरही शिक्का मारणार नाही. आपण कुणाबद्दलही मत बनवणार नाही. मत बनवण्याची भावना सहज गळून पडेल. कारण आपण कुठलाही निष्कर्ष त्या माणसाच्या संपूर्णतेवर घेतलेला नसेल. तो त्याच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या एका भागावर असेल. दुर्दैवाने मी त्याच्या व्यक्तिमत्त्वातील वाईट भाग बघितला असेल म्हणून मी त्याला “तो पूर्णपणे वाईट आहे.” असे म्हणतो. पण त्याच्या व्यक्तिमत्त्वातील इतर सुंदर भागाचे काय? तो मला माहीतच नाही आणि मी त्याची एका छोट्याशा तुकड्यावर, एका घटनेवर, एका क्षणावर पारख करतो.

म्हणून खरे म्हणजे जेव्हा मी तो असभ्य माणूस आहे, उद्धट आहे किंवा संतापी आहे, कपटी आहे, वाईट आहे असे बोलतो तेव्हा त्यातून काय दिसून येते? हे बोलणे दुसऱ्यांच्या ऐवजी माझ्याबद्दल असते. ते माझ्याबद्दल बोलणे आहे. कुठला प्रकारचा माणूस मी आहे? मी लोकांची पारख कशी करतो? मी लोकांची परीक्षा कशी करतो? माझ्या अवतीभवती असणाऱ्या लोकांचे परिक्षण मी कसे करतो? आपण दुसऱ्यांचे संपूर्ण व्यक्तिमत्त्व विचारात घेत नाही. समोरच्या माणसाला नीट न जाणता आपण त्याच्याबद्दल बोलतो. कुठलेही संदर्भ माहीत नसताना आपण एखाद्या गोष्टीचे विश्लेषण करतो त्याचा अर्थ लावायचा प्रयत्न करतो. त्याच्या वागण्यावरचे ते माझे स्पष्टीकरण असते. म्हणून व्यक्तिगत मते, व्यक्तिगत स्पष्टीकरण ही त्या माणसाच्या संपूर्ण व्यक्तिमत्त्वाला लागू पडत नाहीत. तुम्ही मात्र तो वाईट आहे, असभ्य आहे, तापट आहे, कुरूप आहे अशा निष्कर्षाप्रत पोचता, ती पद्धत योग्य नाही. म्हणून निष्कर्षाप्रत घाईने येणे योग्य नाही. कारण आपण त्याची अभिव्यक्ती बघतो. त्याच्या पूर्ण स्वरूपाला, खऱ्या रूपाला जाणू शकत नाही. आपल्याला त्याचे संपूर्ण परिक्षण करता येणे शक्य नाही. पण आपण स्वतः चांगले आहोत का वाईट आहोत हे आपल्या आत्मतत्त्वाच्या संदर्भात आपण जाणू शकतो. धन्यवाद!